

cü'l-kürûb, V, 12-22, 34-36, 74-82, 121-124, 131-133, 136-174; Safedî, *el-Vâfi*, I, 193-197; Nuaymî, *ed-Dâris fi târihi'l-medâris* (nşr. Ca'fer el-Hasenî), Dimaşk 1370/1951, II, 277-284; İbn İyâs, *Bedâ'i'u'z-zühûr*, I, 258-268; Cl. Cahen, *La Syrie du nord*, Paris 1940, s. 636-639, 645-648; H. L. Gottschalk, *al-Malik al-Kâmil von Egypten und seine Zeit*, Wiesbaden 1958; a.m.f., "al-Kâmil", *EP* (İng.), IV, 520-521; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, III, 117-184; Ramazan Şeşen, "Eyyübîler", *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, İstanbul 1987, VI, 353-373; a.m.f., "Eyyübîler", *DİA*, XII, 22-23, 32; D. Abulafia, *Frederick II: A Medieval Emperor*, Oxford 1992, tür.yer.; Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, İstanbul 1997, s. 183-205; P. M. Holt, *Haçlılar Çağı* (trc. Özden Arkan), İstanbul 1999, s. 65-66.

M. SERDAR BEKÂR

el-MELİKÜ'İ-KÂMİL, Şa'bân (الملك الكامل شعبان)

Ebü'l-Fütûh el-Melikü'l-Kâmil Seyfüddîn Şa'bân b. Muhammed b. Kalâvun
(ö. 747/1346)

Memlük sultanı
(1345-1346).

Muhammed b. Kalavun'un tahta geçen beşinci oğludur; kardeşi Ebü'l-Fidâ el-Melikü's-Sâlih İsmâil'in ölümünden sonra tahta çıktı (4 Rebülâhir 746 / 4 Ağustos 1345). Üvey babası Argun el-Alâî diğer şehzadelerden Hâccî'yi destekleyen emîrleri Kahire'den uzaklaştırdı ve onun saltanat döneminin son aylarına kadar yönetimi elinde tuttu.

el-Melikü'l-Kâmil'in iktidarını sona erdiren kriz, yapmayı düşündüğü Hicaz seyahati için yeni vergiler koyması yüzünden çıktı. Bütün şikâyetlere rağmen anesiyle eşlerinin baskısından dolayı sultanın bu seyahate çıkmakta ve vergileri kaldırmamakta ısrar etmesi birçok emîri ona karşı harekete geçirdi. Muhaliflerin lideri Dimaşk nâibi Yelboğa el-Yahyâvî, alınacak vergi dolayısıyla Suriye halkının büyük sıkıntıya düşeceğini ileri sürerek sultana Hicaz seferini gelecek yıla ertelemesini önerdi; ayrıca kendisini tahttan indirmekle tehdit etti. Argun el-Alâî'nin muhalifleri haklı bulması ve Mısır halkının da aynı şekilde maddî sıkıntıya düşeceğini söylemesi üzerine el-Melikü'l-Kâmil, Yelboğa'ya yumuşak ifadeli bir mektup göndererek tavsiyelerine uyacağına ve karşı çıkılan davranışlarını düzelteceğine dair söz verdi. Ancak daha sonra yine kadınların ısrarıyla fikrini değiştirdi ve bütün nâiblere yeni vergileri hemen toplayıp göndermelerini emretti. Bu gelişmeyle birlikte ülkede fiyatlar yükseldi ve

halk büyük bir sıkıntıya düştü. Bunun üzerine Yelboğa başkanlığında bir araya gelen Humus, Safed, Hama ve Trablusşam nâibleri onu tahttan indirme kararı aldılar; Yelboğa çok sert bir mektupla durumunu kendisine bildirdi. Bu mektup karşısında endişelenen sultan yine Yelboğa'ya yumuşak ifadeler içeren bir cevap gönderdiyse de gizlice Suriye üzerine sefer hazırlıma başladı. Bu arada tahta çıkarılmasından korktuğu iki kardeşini Kal'atülcebel'de hapsedirdi. Fakat bu tedbirler işe yaramadı ve Mısır emîrlerinden aleyhine dönmüş olan bir grup da isyan etti. Sultan ve Argun el-Alâî küçük bir kuvvetle onların karşısına çıktılar. Çatışmalar başlarken askerlerin bir kısmının isyancılara katılmasıyla yanlarında sadece 400 süvari kaldı. Neticede ağır şekilde yaralanan Argun el-Alâî esir düşerken el-Melikü'l-Kâmil Kal'atülcebel'e kaçmayı başardı. Bu arada zindandaki kardeşlerini öldürmek istediye de muhafızlar engel oldular. Arkasından kaleye gelen isyancı emîrler kardeşleri Hâccî ile Hüseyin'i hâpisten çıkardılar ve Hâccî'yi el-Melikü'l-Muzaffer unvanıyla sultan ilân ederken el-Melikü'l-Kâmil'i öldürdüler (3 Cemâziyelâhir 747 / 21 Eylül 1346); naaşi kardeşi Yûsuf'un yanına gömüldü.

Memlük sultanlarının en başarısızlarından biri olan el-Melikü'l-Kâmil sefih yaştantısı ve zalimliğiyle ünlüdür; kardeşleri Alâeddin el-Melikü'l-Eşref ve Yûsuf'un ölümünden de o sorumlu tutulmuştur. Mal biriktirmeye çok düşküncü; görevden uzaklaştırdığı pek çok emîrin malını müsadere etmiş, para toplama hırsıyla yeni vergiler çıkarmıştır. Bu vergilerin en dikkat çekenini memuriyetlerin ve iktâ arzilerinin tevcihi için koyduğu, aslında rüşvetten başka bir şey olmayan özel vergi idi; bu işleri yürütmek için de özel bir divan kurdu muştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Safedî, *el-Vâfi*, XVI, 153-155; İbn Kesir, *el-Bidâye*, XIV, 213-219; İbn Habîb el-Halebî, *Tezki-retü'n-nebih fi eyyûmi'l-Mansûr ve benih* (nşr. Muhammed Muhammed Emîn), Kahire 1986, III, 80-90; İbn Haldûn, *el-İber*, Beyrut 1966, V, 955-957; İbn Dokmak, *el-Cevherü's-semîn* (nşr. M. Kemâleddin İzzeddin Ali), Beyrut 1405/1985, II, 185-190; Makrîzî, *es-Sülûk* (Ziyâde), II/3, s. 680-713; a.m.f., *el-Hıta*, II, 240; İbn Hacer el-Askalânî, *ed-Dürrerü'l-kâmîne* (nşr. M. Abdülhamîd Han), Haydarâbâd 1972, II, 344-345; İbn Tağrıberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, Kahire 1956, X, 116-142; İbn İyâs, *Bedâ'i'u'z-zühûr*, I/1, s. 506-513; İsmail Yiğit, *Siyasî-Dinî-Kültürel-Sosyal İslâm Tarihi: Memlükler*, İstanbul 1991, VII, 85; M. Sobernheim, "Şâban", *İA*, XI, 265-266; P. M. Holt, "Şa'bân", *EP* (İng.), IX, 154.

İSMÂİL YİĞİT

el-MELİKÜ'İ-MANSÛR (الملك المنصور)

Ebü'l-Meâlî el-Melikü'l-Mansûr
Nâsirüddîn Muhammed
b. Ömer b. Şâhîşâh
(ö. 617/1221)

Eyyübîler'in Hama meliki, tarihçi.

567'de (1171-72) doğdu. Tarihçi Ebü'l-Fidâ'nın dedesidir; Makrîzî onu Turan Şah'ın torunu olarak gösterirse de (*Sülûk*, I, 805) bu doğru değildir. Çocuk yaşta iken babasının amcası olan Selâhaddin-i Eyyübî'nin ve babası Dimaşk Valisi el-Melikü'l-Muzaffer Takıyyüddin Ömer'in seferlerine katıldı. Babası 579'da (1183) Selâhaddin tarafından Kahire valisi tayin edilince o da beraberinde Mısır'a gitti (el-Melikü'l-Mansûr, s. 158, 227) ve İskenderiye'de Ebû Tâhir es-Silefi ile Ebû Tâhir b. Avf'tan hadis dersleri aldı. el-Melikü'l-Muzaffer'in Kahire'den geçici olarak ayrılışı sırasında onun resmî temsilcisi oldu (580/1184); ölümü üzerine de (Ramazan 587 / Ekim 1191) Hama, Maarretünnu'mân, Menbic, Kal'atünnecm ve Selemye'ye vali tayin edildi. Fakat bir yıl önce babasına iktâ edilen Fırat'ın doğusundaki topraklar elinden alınıp Sultan Selâhaddin'in kardeşi el-Melikü'l-Âdil'e verildi. 595'te (1199) Ba'rîn Kalesi'ni zaptettiğinde de el-Melikü'l-Âdil onu bu kaleye karşılık Menbic ve Kal'atünnecm'i kendisine bırakmaya zorladı (İbnü'l-Adîm, III, 148).

el-Melikü'l-Mansûr'un zamanında Hama ve civarı bir yandan Haçlılar'a karşı stratejik önemi haiz bir mevki olarak kalırlan bir yandan da Selâhaddin-i Eyyübî'nin ölümünden (589/1193) sonra Halep hâkimi el-Melikü'z-Zâhir Gâzî ile Dimaşk hâkimi el-Melikü'l-Âdil arasında tarafsız bir saha olarak önem taşıdı. el-Melikü'l-Mansûr, Eyyübîler arasındaki iç mücadelelere rağmen toprak bütünlüğünü korudu. Zira çekişmelere karışmıyor ve rakip güçler arasında denge sağlamaya çalışıyordu. Bu arada hem el-Melikü'l-Âdil hem el-Melikü'z-Zâhir, Kuzey Suriye'ye ele geçirmek istediği için el-Melikü'l-Mansûr bazan birincisinin, bazan da ikincisinin planlarına yardımcı oluyordu. el-Melikü'l-Âdil Mısır'da sultanlığını ilân edince ona biat etti, sultan da onun Hama melikliğine onayladı (596/1200) ve kendisini kızlarından biriyle evlendirdi. 603 (1207) ve 606 (1209) yıllarında müstakil bir hükümdar olarak Sultan el-Melikü'l-Âdil'i Haçlılar'a ve el-Cezire'ye karşı düzenlediği seferlerde destekleyen el-Meli-